

Ernestina Pellegrini

JAZONOVA SLED V DELU MARKA KRAVOSA

spremna beseda

Marko Kravos je slovenski književnik iz Trsta. Njegovega pesniškega dela ne poznam v celoti, saj je doslej izšlo, kolikor vem, vsaj dvanajst knjižnih izdaj njegove poezije: od zbirke *Pesem* v letu 1969 do izbora v italijanščini *Il richiamo del cuculo* (Kukavičji klic) iz 1994. Kar sem njegovega prebrala, pa me je prepričalo, da odlikuje njegovo liriko raznovrstnost stilnih pristopov, bogastvo semantičnih plasti, zaradi česar je izzivalna tudi za bralca, ki se ji lahko približa, tako kot jaz, le s pomočjo prevodov. Tako sem sprejela, da napišem krajše spremno besedilo k njegovi najnovejši objavi, čeprav se zavedam, da zaradi nepoznavanja jezika nisem najbolj primerna oseba. Vsaj poizkušala bom osvetliti sestavine sveta, ki jih pesnikov izvorni nagib ubeseduje.

Čeprav bo oznaka nekoliko megljena, bi ta nagib takole opredelila: gre za pesniško pričevanje o nezadoščenosti človekovega hrepenenja po milosti/milini. Ves čas se skozi Kravosove verze oglašča nekakšno uporno iskanje sproščene in begotne nežnosti. V to nežnost pa se zaganjajo neusmiljeni sunki ironije in avtoironije in jo prenarejajo po svoje. O tem nam dovolj jasno spregovori že navedek iz *Dionizijske*, ki je objavljena kot druga v zbirki *Il richiamo del cuculo*: »Konec koncev / prav zaradi svoje neznatnosti / se odpovedujem razumni vdanosti.« Občutek nam potrdi tudi branje pesmi *Hotel Astoria, Leningrad – tam se je Jesenin s smrtjo domenil*, ki je v omenjeni zbirki na enajstem mestu: »Od premolčanih stvari / se mi suši spomin / in ponavljam stara rekla: učiti se, učiti se, učiti se, / in se spomina bojim. / ... s površino telesa se ljubim, / s konico peresa se izpisujem.«

Na osnovi takega branja sem bila prepričana v pesniško vrednost tudi novega dela. Zato sem kar na slepo pristala, da napišem nekaj strani uvoda k zdajšnji objavi Jazonove sledi. Tega mi sploh ni žal – in to bom skušala utemeljiti – saj sem se znašla pred kompleksnim lirskim organizmom, polnim življenjske moči. V njem se je v očarljivi obliki strnila pesnikova težnja k ar-

haiziranju, njegova želja, da bi vzbujal vtis izzivalne dodelanosti, medtem ko uprizarja divjaško obračunavanje (nekakšno ustvarjanje in uničevanje obnem) z določenimi lipovimi bogovi v literaturi, v zgodovini in v svetu sodobnih mitov. Že kar spočetka zbuja pozornost, da je povsod prisotni pesnik, ki se je izpisoval in se tako zgovorno oglašal v prejšnjih Kravosovih zbirkah, tu dobesedno poniknil. Na njegovo mesto stopijo Argonavti, pomorščaki, na obalah čakajoče ženske, morje, umirajoči krmar, morski rak, mladi delfin. Vsak od teh junakov skuša bolj ali manj odkrito osvajati drugega: »Potem pač obstane, / z visokim glasom zapoje, otožno in milo. / Pač o tem, da se zaradi hladne krvi / ne more ljubiti; in še brez rok, brez nog.«

Tudi v tej pesnitvi, kot že v *Kukavičjem klicu*, postane poezija sredstvo zapeljevanja, le da je ta nagib zdaj veliko bolj prikrit: pisava je tu kot sled telesa, ki bi se rado sprijaznilo z nekakšnim razsvetljskim srdom v sebi, in daje zato prosto pot izlivom barbarske mesenosti. »Pesnika odlikuje močna čutnost,« – je zapisal Guagnini v *Spremni besedi h Kukavičjemu klicu* – »kar se odraža v njegovem izpostavljenem razmerju do telesnosti, do okolja, do krajine, do čudežne narave, ki se nenehno spreminja, do dogajanja, ki razkri-va pojavnost in zaznavnost metamorfoz pri organizmih, v naravi in v civilizacijskih svetovih«. Vse to je v *Jazonovi sledi* zajeto v obliko, ki je klasicistično stroga: v njej se prav toliko nazorno kot zastrto prepletata idila in parodija. Ob tem pa smo priče še rokohitrskim spretnostim, ki se zgodijo kot v kaki bujni postmodernistični epopeji (pojavi se celo »postava z očali«, ki stopa v »vodovje«, ko išče, »vznemirjena od želje«, svojo »davno školjko«).

Ta dolga – mala epika, ki je nekoč razpadla in od katere se je, kot po viharju, ohranilo le nekaj naplavljenih delov, me je, skratka, vznemirila; v meni pa se je ob tem vzbudila želja, da bi verze zaslišala še v izvirnem jeziku. Prijateljico, ki zna slovensko, sem prosila, naj mi pesmi prebere, da bi spoznala njihov prvotni zven. Priznati moram, da me je muzikalnost verzov, njihova kvantitativna metrična urejenost kaj hitro očarala: v italijanskem prevodu ni ostalo veliko tega. Ob poslušanju sem pomislila, da je poezija lahko tudi nerazumljiv napev, valujoča zvočnost, ki te potegne v svoj tok, tudi če ji manjka pomenska dimenzija.

Prepričana sem torej, da imenitno opremljena trijezična izdaja, za katero je poskrbela založba Hefti, izziva bralca, še bolj pa poslušalca, saj skuša prenoviti metrično osnovo verza predvsem v smeri *kvantitativnega* zlogovnega občutka, ki se sklicuje na antični princip – kolikor naše uho še lahko zazna tovrstno smotrno vpetost v zvočni obrazec dolžin in kračin. Naglasi v posameznih besedah zadobijo tako novo izraznost: besede so vse manj samozadostne naglasne enote in vse bolj pomenske celice, vtikane v zavezujoč ritmični vzorec stopice, ki se mu je lirska ubeseditev podredila in si našla v njem svoj dom. Prevajalka je, kot kaže, skušala ponazoriti tovrstni postopek s pogo-

stejšim seganjem po izrazju, ki deluje arhaično. Tako naj bi v nas vzniknile šolske reminiscence in nam priklicale v spomin klasično epsko dikcijo in kalendar, v katerih se glasijo zanosni nagovori (*Poj mi, o muza ...*) in krvavi razpleti opevanih zgodb.

Glede svojega odnosa do epskega pesništva mi je Marko Kravos v pismu povedal nekatere stvari, ki bodo prišle prav tudi bralcu *Jazonove sledi*:

»Že od svoje prve zbirke *Pesem* iz leta 1969 segam večkrat po tovrstnem ustvarjalnem pristopu: časovni in krajevni odmik mi omogočata, da opažam temeljne sestavine človeškega sveta. *Fu Sanova dela* sem postavil v neoprijemljivo poduhovljenost Daljnega Vzhoda, med panteizem in fatalizem. *Pesmi o Kuwaji* govorijo iz animističnega vzdušja črne Afrike, ko je bil človek še vraščen v prvobitno naravo. V vzdušje azteškega sveta je postavljeno *Pričevanje iz Teskuka*, v katerem sem skušal zajeti tragično navezo med veroideologijo-državo-družbo na eni strani in posameznikom na drugi.«

Pesniške »slike« iz *Jazonove sledi* so bile napisane med leti 1988 in 1992, v času silovitih zgodovinskih premikov, ki so v teh letih spreminjali Evropo. Mit o Argonavtih, o junakih, ki so se podali iz Grčije na Kolhido, da bi se polastili zlatega runa, nam v metaforični govorici poroča o potovanju, ki je odrešitev in pustolovščina. Proslavlja in obenem obsoja človekovo hlepenje po spoznanju in prilaščanju: »Tako znamo mi, pomorščaki, / vsakega tujca obvladati, veseli, oprezni, velikodušni, / v rokah naprodaj blago ali kupni dar, na ustih daljne vesti, / kot pajek v mreži vsak hip pripravljeni na beg ali boj.« Izbruh strasti, nestrpna želja po napredku, spopadi med narodi, nove plovbe, odhodi, ločitve, vračanja: vse to postane tematska preja za obracun z dogodkom, do katerega naj bi vsak čas prišlo, a se nikdar ne dopolni: ne ljubezenski objem ne odhod ne čakanje na vrnitev in niti srečanje s samo smrtjo. To je poezija o vsem tistem, kar je pred tem ... Zdi se, kot da za prelomne dogodke poezija na svojem prizorišču sploh nima mesta. Vsak od pesniških fragmentov ima za jedro podobo z izrazito predstavno močjo. V teh prizorih izzvenevajo glasovi samogovorov (morja, umirajočega krmarja) in pogovorov (med čakajočima materjo in hčerjo) ter skušajo oponašati resničnost. Skozi oglušujoče hrumenje morja ali zavijanje vetra pa je mogoče zaznavati resnico le preko drobcev, saj nam je njena stvarna bit nedosegljiva. Prav zaradi tega pripoved večkrat zastane ob treh pikah ali ob drugih grafičnih znakih za molk in za neizrečeno. Pred nami ostaja tako le epski prah, ironični in prizadeti odtis prvobitne modrosti, ki se za vse večne čase potaplja v globine. Kot da se glasovi izgubljajo v temi ali v slepeči svetlobi neke razpuščene, vse obvladujoče narave: »Čebele v breztežnem vesolju smo, vosek za tuje pečatne odtise, / klateški pelod, ki dedni bršč v brazdah započenja, da traja čas / brez nas naprej (...).«

S središčnega mesta v pesnitvi nas s svojimi močno izpostavljenimi prizori nagovarja idila, ki nam jo verzi pričarajo v blagih in svetlih konturah. Zvrst idile si je torej pesnik izbral, da bi ubesedil svojo presunjenost in zmedenost ob doživljanju narave, ki mu kaže svoje divje in nevarno zapeljivo lice. Ob njeni dvoličnosti ji zato z nekakšno maščevalno slo vrača tako, da jo zatolče v skamenjen staroveški pomnik: »Se sprime kdaj ta prah v marmor, / postane prag kje v kakem templju?«

Zaradi vsega tega je popis, ki ga navaja oponašavski aed v *Fragmentih pesnikovega epiloga*, pravzaprav le seznam vrzeli, inventar neopravljenega: »Nič nisem pisal o soncu (...) Pa o tem, kako išče Jazon prehode (...) Niti, kako me je strah (...)« Od epske zgradbe, od pesnitve *ore rotundo* ne ostane nič drugega kot komaj nakazana izzivalna drža. Z njo izraža ustvarjalec svojo dokončno, nedvoumno sprijaznjenost z vlogo, da ponižno opeva, kako sprevrženo vzpostavlja narava svojo premoč ob tragično razosebljujočih tokovih zgodovine. V samogovoru morja so tile verzi: »Biti tako zelo velik in kar naprej trajati. / Ves ščetinast, zmójtjene glave od daktiloidnega zibanja biti. /.../ Stotisoč valov dam za kaj res novega. Kaj še, nič ohrnije, / cel milijon grebenaste vode dobi, kdor me reši / večnega lizanja kamnov, otročjega zlaganja školjk, / ki v njih tako nedostojno donijo kriki galeb; / kdor me reši kinča luskin in leska zahajajočih nebeških teles.«

To je, skratka, pesniška hvalnica neopredeljivi življenjski sili, ki se je ne da obvladati do te mere, da bi bila sama sebi predmet upesnitve. Snov, ki so jo strogi verzni obrazci skušali zajeti, sili prek njih. Osrednji *idilični* prizor postane tako kratkomalo anahronistična medigra, v kateri se nam odkriva *eros*, ki vsako živo stvar nagovarja k družitvi in razplojevanju, kot moč, ki tiči v evolucijskih preobrazbah in v grozljivo brezmejni razmnoževalni ihti vsega, kar obstaja (to razmeroma preprosto spoznanje pa nam pesniški prizor izrisuje z neusmiljenimi, estetsko polnimi zamahi, ki jih metrični poudarki bogatijo z dodatnimi pomeni). Bralec se tako srečuje z vsebino, ki rase iz tako rekoč »mejne« izkušnje, ki pa je v besedilu predstavljena z novo izvirnostjo, daleč od stereotipov. Pesnik poišče poeziji novo dimenzijo v svetu »psevdo-neoklasicizma« in v nekakšni »opredmetenosti«. To se pokaže že v začetnih verzih: »Na nebu je Veliki voz in mesec pred njim že grebe s kopiti: / zalóži z ržjo se, z oljem in medom, preglej posodo s pijačo, / in žaro z ogljem zanesi k bronanim svetinjam v podkrovju.« Urejenost heksametrov, klasičnih daktilskih verzov nam seže v kri. Slovesno intonacijo od časa do časa zmoti premišljeno šepav zasuk ali metrični prestop. V podtonu se oglašajo dovolj razpoznavni verzni obrazci iz slovenske ljudske pesmi.

»Jazonov« pesniški niz je bil objavljen v zbirki *Obzorje in sled*, ki je izšla leta 1992. Tokrat se nam predstavlja kot samostojna celota, kot enovita pesnitev v drobcih – morda bi jim bilo najbolj reči okruški pesnitve, ki še ni

bila izpisana: zdi se, kot bi jih burja zapletla v krošnje kraških dreves; morda so se iz uglaševalskega hrupa prebili do nas kot komaj razložni nastavki glasbe, ki išče svojega glasbenega mojstra. Morda pa, in to bo še najbolj verjetno, samo čakajo, da jih izvede kak tržaški pevski zbor, ki bo njihovo predlogo dopolnil in uglasil: večjezično seveda!

Prevedel MK

* Ernestina Pellegrini je docentka italianistike na Univerzi v Firencah in je prispevala že več knjižnih objav o posameznih italijanskih pesnikih in pisateljih; pri tem izstopa njena pozornost do tržaških leposlovnih ustvarjalcev.

Pričujoči esej je napisala kot spremni tekst k izdaji pesnitve Jazonova sled Marka Kravosa pri založbi Edizioni HEFTI v Milanu. Publikacija izide letos in bo trojezična: v slovenščini, italijanščini (prevedla Patrizia Vascotto) in hrvaščini (prevedel Tonko Maroevič). Z izvornimi risbami, vezanimi na mit o Argonavtih, jo je opremil Klavdij Palčič.